

Прабългарски календар

от Уикипедия, свободната енциклопедия

Прабългарският календар е хипотетична календарна система, с която вероятно са си служели прабългарите.

Източници

Единственият източник, от който се черпи информация за хипотетична календарна система на прабългарите, е т. нар. Именник на българските ханове. В този кратък текст, намерен в Русия, има 12 гвойки гуми на прабългарски език, които може би означават календарни понятия. За свързването им с реални събития се използват документите на византийските историци за описаните в Именника събития. Приема се, че календарът е прабългарски, защото имената на владетелите са със сигурен прабългарски произход.

Сравнение с тюркски календари

Следната сравнителна таблица е направена въз основа на анализа на Омелян Прицак.^[1]

Година	Прабългарски (Именник)	Старомлоркски (7 – 8 век)	Уйгурски (13 – 17 век)	Туркменски	Башкирски	Казахски	Хакаски	Телеутски
мишка	сомор (<i>šomor</i>) ^[2]		küskü	сычқан	сыскан	тышқан	kǖske	қойон „заек“
вол	шегор, сѣгор ^[3]		ud	сығыр	һыйыр „крава“	сыыр	інек	улу „гракон“
барс	верени, берени ^[4]	bars (перс.)	bars (перс.)	барс, пәләң (перс.)	барыс	барыс	тўлағў „лисица“	йылан „змия“
заек	ḡʙʌn (<i>davlan</i>) ^[5]	tabīšyan	tavišyan	таушқан	куян	қоян	хозан	am „кон“
гракон		lūi/lū (kum.)	luu (kum.)	лу балық	луу	лув	килески „гушпер“	қой „овца“
змия	ḡilomʔ (<i>čilom</i>) ^[6]	yīlan	yīlan	йылан	улан	жылан	чылан	мечин „маймуна“
кон	ума ^[7] (шегорʔ)		yunt, yund	йылқы	улкы	жылқы	чылағы	um „куче“
овца	meky ^[8]	qony	qoin	қой	кой	қой	хой	қақай „свиня“ (монг.)
маймуна		bičin	bičin	бижун	мишин	маймыл, мешин	kiжі „човек“	чычқан „мишка“
немел	мох (<i>čux</i>) ^[9]	takiyu	takiyu	тауқ	тауык	тауық	таңах	тақаа „немел“ (монг.)
куче	emxʔ ^[10]	it	it	um	эм	um	мурна „жерав“	инек „крава“
свиня	ḡoxsʔ (<i>čočka</i>) ^[11]	layzīn (?)	toŋuz	тоңуз	гоңғыз	қара кейік	öski „коза“	пар „тигър“

Сравнение с китайски календар

- 1 – ḡzʔ = шу (плѣх) 7 – y = ма (кон)
 2 – чоу = ню (вол) 8 – уей = ян (коза)
 3 – ин = ху (тигър) 9 – шгн = хоу (маймуна)
 4 – мао = ту (заек) 10 – юй = ḡzu (немел)
 5 – чгн = лун (гракон) 11 – сю = гоу (куче)
 6 – сʔ = шʔ (змия) 12 – хай = ḡжу (прасе)

Източници

- Die bulgarische Fürstenliste und die Sprache der Protobulgaren. Otto Harrassowitz-Wiesbaden, 1955.
- Съответствия на мат. йомран „сѣсел“ от млоркския корен *jomra-*
- Съответствия на турската дума *siğir* „говедо“.

4. Според Pritsak (цит. лит.) съответства на прамлорк. *börü* „вълк“, заета в мар. *пуре*, осет. *бирæг*. Но сравнявайки името на годината от телеутския циклоб кръг, виждаме, че *верени* може да е табуистичното име за „дракон“ = „вълк“ и да се сравни с чув. *вѣрен*, старомлорк. *örgen* „вълк“. (Муграк, цит. лит.)
5. Прабълг. *davlan* съответства по правилото за ламбдаизма на старомлорк. *tabišyan*.
6. Съответства на чув. *цѣлѣн*, старомлорк. *yīlan* „змия“.
7. Според Pritsak (цит. лит.) тази гума е заета в мар. *имне* „кон“, като ги извежда от старомлорк. *emlik at* – „неязден кон, жребче“, но впоследствие приел значението „кон“. Мар. *имне* е вероятно заето от монг. – виж Фасмер (цит. лит.) под *имнлюшка*. Виж Бешевлиев (цит. лит.) за мнението, че *има* е старобълг. прит. мест. за двойствено число.
8. Съответства на чув. *така* „овен“, старомлорк. *teke* „козел“.
9. Съответства на чув. *чăхă*, старомлорк. *takīyu* *kokowka* < *diakīyu*. Заета в унг. *tyúk*.
10. Съответства на чув. *йытă*, старомлорк. *it* „пес“.
11. Съответства на мат. *чучка* „свиня“.

Допълнителна литература

- Бешевлиев, В. Първобългарите. История, бит и култура. Фондация „Българско историческо наследство“. Пловдив, 2008.
- Муграк, О. А. Заметки о языке и культуре гунайских болгар. Aspects of Comparative Linguistics, v. 1. Moscow: RSUH Publishers, 2005, с. 83 – 106.
- Фасмер, М. Этимологический словарь русского языка. Москва. Прогресс, 1986.
- Pritsak, O. Die bulgarische Fürstenliste und die Sprache der Protobulgaren. Otto Harrassowitz-Wiesbaden, 1955.

Външни препратки

- kandimirov.eu (<http://kandimirov.eu/прабългарският-календар-оним-за-вѣзс-2/>)
- Перунениуме на календара (<http://www.online.bg/euro2001/euro8/7BR97F11.htm>) Архив на оригинала от (<https://web.archive.org/web/20060204101525/http://www.online.bg/euro2001/euro8/7BR97F11.htm>) 2006-02-04 в [Wayback Machine](#). – статия на проф. Никола Николов
- Компютърен модел (<http://bgkalendar.com/>)
- Древен български календар (<http://historybg.info/древен-български-календар/>)
- Българският Календар – Г. Кръстев, Т. Целов, С. Рулински, Б. Михайлов (http://strannik.bg/storage/tinybrowser/upload/BG_KALENDAR.pdf)
- Календарът на древните българи и древните скални обсерватории в днешните български земи. Я. Й. Шонов (http://www.academia.edu/30665934/Календарът_на_древните_българи_и_древните_)
- Началото на годината в прабългарския календар – И. Т. Иванов (<http://protobulgarians.com/Kalendar%20na%20prabaalgarite.htm>)
- Още литература (<http://bgkalendar.com/BPb3Ku.php>)

Взето от „https://bg.wikipedia.org/w/index.php?title=Прабългарски_календар&oldid=11983036“.

■